

Wallace Stegner: la vida és terrible i meravellosa

La literatura nord-americana, amb la immensitat del país que la forneix d'històries, té un problema evident de magnituds, un conflicte de territoris, fronteres i veus. Només aquesta immensitat —i no les cegueses ocasionals per bé que perverses que afligeixen el món editorial— pot explicar per quin motiu un autor de la talla de Wallace Stegner ha estat fins ara un veritable desconegut per a nosaltres. Perquè s'ha de dir tot d'una, sense por d'exagerar, que Stegner és un escriptor formidable, un mestre amb totes les de la llei, i *En lloc segur*, la novel·la que tenim a les mans, un llibre francament extraordinari. Si, a més a més, es té en compte que es va publicar quan l'autor tenia la venerable edat de 78 anys, aquesta demostració de talent i de força narrativa a les acaballes d'una carrera literària es converteix en una pista immillorable per al lector que vulgui recórrer l'alè narratiu de l'escriptor d'Iowa.

Mentre el llegia, dues obres mestres dialogaven en el meu record amb aquest llibre. La primera, *Les palmeres salvatges*, amb la qual *En lloc segur* comparteix la vocació de reflexionar sobre l'amor físic *durant i després* de la vida, perquè la novel·la de Stegner posseeix un capital d'emoció que he de dir que no recordava des de la lectura del cèlebre *stream of consciousness* amb què Harry Wilbourne clausura la seva presència en el llibre de William Faulkner i l'ominosa rela-

X PRÒLEG

ció amb Carlota Rittenmeyer, en les pàgines inesborrables des de les quals el futur Premi Nobel de Literatura va posar sobre la taula la seva disjuntiva avui canònica entre la pena i el no-res.

La segona obra de geni que m'ha vingut al cap llegint Stegner ha estat *Geòrgia*, una pel·lícula d'Arthur Penn dirigida l'any 1981 el títol original de la qual era *Four Friends*, una obra bastant desconeguda per a nosaltres si es compara amb títols com *La caça de l'home*, *Petit Gran Home* o *La nit es mou*, però que articula un retrat brillantíssim, tant en clau sociològica com en els seus aspectes més íntims, de la convulsa Amèrica que va viure la ferida de Vietnam, la descàrrega psicodèlica i la lluita pels drets civils.

En lloc segur organitza el seu extens material narratiu sobre una intuïció del novel·lista Henry Brook Adams, autor d'un dels textos autobiogràfics més brillants que s'han escrit mai, *L'educació de Henry Adams*. El filosofema d'Adams diu el següent: «El caos és la llei de la naturalesa; l'ordre és el somni de l'home». Partint d'aquesta evidència, que recorre com una enrampada existencial la peripècia completa del llibre, Larry Morgan, narrador de la novel·la de Stegner, mirarà de furtar al terrible caos natural el meravellós ordre d'un somni, comptant per a això amb la vida de dos matrimonis units pel fil d'or de l'amistat. Com satisfer un repte semblant? Mitjançant la literatura, aquest do gloriós que, com s'anuncia en un moment d'*En lloc segur*, també és, quan es té, «una obligació», un tribut a la posteritat, una mena de condemna ètica penosa encara que gratificant.

Per fer visible aquest fil d'or en el bastidor de la ficció, Stegner recorre a un procediment molt hàbil, perquè no només alimenta la seva escriptura amb allò viscut per Larry Morgan (allà on podríem dir que l'ull del narrador va ser present), sinó amb el que li han explicat o el que terceres persones han recordat davant seu (i aquí destaca, per exemple, una de les escenes més belles de la novel·la: l'aparició de Sid Lang per primer cop a casa de la seva futura esposa, Charity) i, és clar, amb el que ha somiat, imaginat o vagament desitjat l'*alter ego* de l'escriptor. Perquè el material de la literatura és també el material dels somnis: fantasmes vans i estèrils,

mons possibles i paral·lels, negacions que cancel·len diferents estances de la realitat. O, com insinua Stegner ja des de l'exordi del llibre —extret d'un poema de Robert Frost, el poeta per antonomàsia del naturalisme *à la* Thoreau—, l'home, en aquest cas l'escriptor, potser ha de lliurar a la darrera duana les engrunes del seu cos, però la valisa d'«Allò prohibit», de coses entre les quals es troba, òbviament, el record d'allò que s'ha viscut, tan sols li pertanyen a ell o, en el cas que ens ocupa, a l'art.

Les motivacions que vertebrèn i donen sentit a la peripècia dels protagonistes d'*En lloc segur* —una parella rica de l'Est i una parella pobre de l'Oest que conformen el variat teixit social d'un país que amb un ull contempla la seva procedència europea i amb l'altre s'enorgulleix de la seva pretesa singularitat— són de tres tipus: l'esperança política, entesa com l'intent de transformar el món per mitjà de l'acció (cal subratllar que l'amistat dels dos matrimonis es forja durant els anys terribles de la Depressió, una època en què la lluita individual per sobreviure competia amb el desig de reconstruir un *statu quo* més just i durador); la promesa de la bellesa, entesa com la possibilitat de trobar en l'art un recinte contra les inclemències de la vida (el marc en el qual discorre l'acció d'*En lloc segur* és, bàsicament, el del món acadèmic universitari, amb el seu elenc habitual d'anhels frustrats i genis *in pectore* que cultiven una musa tot sovint insolent); i, per descomptat, l'evidència de l'amistat, assumida com el refugi on enterrar les frustracions derivades de la política i les insuficiències que emanen de la bellesa. No és una aspiració inútil, com assegura Larry Morgan en un moment del seu relat amb un cert deix estoic: «L'*amicitia* dura més que la *res publica*, i com a mínim igual que l'*ars poetica*».

Mentre no compti amb un poeta, un lloc no és un lloc: nedant d'esquena, amb un casc de senglar i recitant alguns dels més de tres mil versos de l'èpic *Beowulf*, un fill d'Apol·lo s'endinsa en un llac de Nord-amèrica durant un dels magnífics episodis d'*En lloc segur*. Larry Morgan, el narrador, és el poeta de tots els indrets pels quals els quatre amics passegen el seu dolor gairebé sempre moderat i les gales del seu goig ocasional. El seu do, la seva obligació, la litera-

XII PRÒLEG

tura, és el nodridor que permet absorbir els diferents espais d'aquest continent immens —des dels desolats paisatges d'Albuquerque, a Nou Mèxic, fins a les terres riques, verdes i privilegiades de Nova Anglaterra— pel qual discorren els protagonistes, sense oblidar per descomptat l'excursió a Europa que, *mutatis mutandis*, tot escriptor nord-americà sembla haver de tributar al Vell Món, des de Henry James a Henry Miller, passant per Gertrud Stein, John Dos Passos o Ernest Hemingway. En aquest cas, de manera propiciatòria, el viatge dels quatre amics al melic de l'univers guiarà els seus passos precisament fins a Florència, el lloc on, un dia, la humanitat va conjugar un dels seus somnis més dignes: la salvació per la bellesa, la veritat i el coneixement.

Novel·la de l'emoció i de la raó, intensa en el *què* i admirable en el *com*, *En lloc segur* acaba amb un lloc clàssic de la narrativa universal: la reunió d'un conjunt de persones al voltant d'una mort anunciada, en aquest cas la de Charity Lang, principi vital i força en ocasions tirànica de la relació a quatre establerta al llarg dels més de quaranta anys que recorda Larry Morgan, i l'adéu a la vida de la qual es convertirà en el revelador de privilegi que permetrà, com en un negatiu fotogràfic, que el novel·lista pugui veure els altres, i ell mateix, en la seva dimensió justa i dramàtica.

Aquí, en aquesta escena final de la novel·la, a frec de l'encant dels millors textos de Txèkhov i on la paraula *pathos* assoleix la seva justa mesura, una escena en la qual quatre persones que s'han estimat i es continuen estimant descobreixen el millor i el pitjor de cadascuna, en aquesta sendera fràgil però al mateix temps indestructible recorreguda un i mil cops que anomenem amor, que anomenem tendresa, que anomenem respecte, Stegner exprimeix les seves essències com a escriptor i aconsegueix que la trajectòria d'aquesta novel·la terrible i meravellosa, que emula la vida en el que té de cruel i de fantàstica, acabin en el punt més alt: com una lliçó triomfant, pura i memorable de literatura.

RICARDO MENÉNDEZ SALMÓN
Gijón, juliol del 2008